

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Synopsis Annalium Societatis Jesu In Lusitania

Francus, Antonius

Augustæ-Vindelicorum, M. DCC XXVI.

Annus 1719. Soc. 180.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72313](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72313)

6. Portalegræ natalem simul, & 5. Augusti fatalem habuit locum P. Franciscus Garcia. Magnam virtutem cum magno ingenio conjunxit. Rhetoricam professus Eboræ, morales scientias Portalegræ. Valetudo afflicta obstitit, quò minus iniret altiora in Academicis magisteria. Corpori affecto morbis addita scrupulorum intemperies. Externos, internósque dolores tulit patientissimè. Dum per vires licebat, labore in ministeriis nostris nequitiam abstinuit. Ajebat felices, quos paratos raperet mors subitanea; eam se posse, quòd ob scrupulos timeret hostem, cùmque eo luctam in supremo agone. Auditæ preces; nam inter manus focii juvantis, ut federet, tranquillissimè expiravit.

Obitus P. Francisci Garciae,

7. Ulyssipone 30. Octobris in Domo Professæ octogenario major finem vitæ imposuit P. Antonius Cardozus prope Lamécum natus. Tradidit Rhetoricam, & Philosophiam Conimbricæ. Rexit Brigantinum Collegium. Rem Conimbricensis Collegii procurabat diligentissimè, quemadmodum & totius Provinciæ negotia, nulli parcens labori, & sudori, ut cuncta, quæ fuere sui muneris, naviter administrarentur. Postea moderatus est Eborensis Collegium, & universam Provinciam. Stranguriâ acerbissimè per multos dies contortus, tulit conformis cum divino placito. Singulis diebus vel antequam lecto affigeretur, expiavit per homologesim conscientiam.

P. Antonii Cardozi.

8. P. Dionysius Simonius natus Marmeleiræ diœcesis Conimbricæ in Residentia Sanfrensi obiit piissimè. Matri roganti, ut Societatem defereret, respondit: amplius nec vocaret filium, nec à se litteras ullas expectaret, si rursus tale quid scriptura esset. Vel à teneris in virtutem propensus. Novendiali devotione Virginem à Salvatore, ad quam Conimbricæ multus concursus, instanter flagitavit: sibi adipisceretur à Filio aditum in Societatem. Dum inter nos fuit, non vixit dissimilis sibi tironi. Multa charitas illi adversus languentes, multa in adversis patientia. Aliquando in tuenda virginitate illibata vitavit fortiter fæminæ petulantis incursum. Refugit tanquam inutiles, & noxias sæcularium confabulationes. Religiosum in vocatione sua nutantem ad pristinum propositum revocavit. Minimi fecerat honorem suum. Etiam offensus de venia roganda consulebat.

P. Dionysii Simonii,

9. Eboræ in loco patrio 27. Decembris septuagenario major celsit è vivis P. Emmanuel Fialius. Profuit multum Collegio Farenfi, dum patrimonium sui pecuniâ fructiferum reddidit uliginosum campum Collegii: nam fossas magno sumptu, quibus aqua emitteretur, aperuit, ac solum agriculturæ capax effecit. Inculpatis fultis moribus, addictissimus cubiculo, & volutandis libris, cibi & somni parvus, insensus otio. Plures annos curæ habuit sodalium Virginis bonæ mortis. Dominicis diebus jejunos semper obiit solita ejus sodalitates exercitia. Sermone patrio scripsit quatuor grandia volumina, quæ titulum in fronte præferunt: *Eboræ illustrata*. Texuit inde compendium Latino, & vernaculo idiomate. In tabulario nostri Eborensis Collegii sex ista volumina conservantur.

P. Emmanuels Fialii.

Annus 1719. Soc. 180.

1. Sexta & vigesima dies Augusti pretiosâ morte P. Joannis Villarii est veneranda. Primam vidit lucem in oppido *Tancos* ad ripam Tagi. Nomen dedit Societati Ulyssipone postremâ die Martii anni 1683. ætatis suæ anno vigesimo. Studebat litteris Eboræ, cùm anno 1688. compulsus desiderii animas salvandi, ardentè petivit, & obtinuit ad Maranoniâ mitti. In eâ Domini vinea tum socios rexit, tum desudavit egregiè in convertendis Ethnicis, & excolendis neophytis. Præter multa, quæ peregit, nationem Guanaream è silvis deduxerat in loca mitiora, & magis commoda, ut instrueretur fidei Christianæ dogmatis.

Gloriosa mors P. Joannis Villarii,

Antonius Franco.

M m m 2

2. In-

2. Incumbebat huic labori, cum cœpère diffundi variolæ morbi genus apud eas gentes par pestilentia. Huic malo accessit rumor ipsi imminere Lusitanos, ut servituti addicerent. Sine mora Patrem deserentes ad latibula silvarum redeunt, magno Villarii dolore. Post annos aliquot meditati sunt Lusitani alteri nationi bellum inferre. Volunt Guaraneses belli socios. Id intelligens natio alia invadenda pacem firmat cum Guaranesibus, quos rogat, Lusitanos interimant, tanquam hostem communem. Facturos promittunt.

3. Igitur mittuntur aliquot Guaraneses ad Patrem Villarium, quasi natio baptismo ablui desideraret. Suspicio fuit latere dolum. Sine mora Villarius, spretis periculis, scapham conscendit, & ad earum gentium regionem festinat. Egressus in terram, ab obviis excipitur benevolè. Agit cum illis de loco constituendo, & tempore, quo sint instruendi. Respondent, consulendum cum Majoribus. Paulo post apparet magnus armatorum numerus. Dato signo hospites invadunt. Unus Villarii fronti clavam impingit, occiditque. De cæteris aliqui ægrè se recipiunt in Scapham, alii trucidantur. Die tertio ierunt Lusitani milites ad colligenda, & humanda cadavera. Reliqua putruerant: Villarii cadaver integrum erat, recenti manabat sanguine, non exhalans tetrum odorem. Corona in capitis vertice splendorem effundere videbatur. Jacebat in flumine prope littus, vultu in fundum verso, tanquam modestiæ consuleres erat enim nudum. Sepelière in æde sacra vicini pagi. Floruit magnis virtutibus, quas illustravit mortis causa prorsus invidenda.

Moritur P.
Antonius
Paiva.

4. In Provincia suprema necessitati concesserunt. Eboræ 9. Februarii P. Antonius Paiva, domo Elvensis. Saluti asserturus ethnicos petivit Indiam anno 1677. Studiis Goæ absolutis ivit ad propagandam fidem in Maissurenis regno, quod in Malabaricis regionibus distat a litore trium dierum itinere. Annos duodecim inter neophytos, & ethnicos passus carceres, & ærumnas sine numero. Semel pro carcere unâ cum PP. Antonio Riberio & Luca Menesio habuit Pagodum: ita vocant idolorum fana. Ex quo illic fuère, nullum responsum falsum Numen, uti solebat, consulentibus præbuerat.

5. Antonius vinculis egressus, laboribus fractus, visu multum hebetato Goam vocatur, ut attritas vires reciperet. Ubi ex parte convaluit, rursus instanter poposcit Maissurenis vineæ restitui; eam iterum sex annos excoluit. Non minus tredecim mensibus addictus fuit angusto carceri, tulitque propter fidem, quæ faciliè conjici possunt ex immanitate Ethnicorum. Tres alii sacerdotes nostri jacuère in iisdem tenebris, scilicet Lucas Menesius, Emmanuel Sousa, & Joannes Rodericus. Illic abluerunt sacro baptisate supra trecentos, quos mysteriis fidei bene instructos per dissimulationem Catechistæ ducebant in carcerem.

6. His afflictatos ærumnis Rex jussit abire liberos, prius monitos, ne Christianam legem indigenas docerent; quod mandatum, ut æquum erat, nihil fecere. P. Paiva oculis iterum caligantibus reverti Goam cogitur. Collegio divi Pauli post gubernatum Diense, ac Damenæ præficitur Rector. Missus Romanam Procurator substitit in Brasilia duobus annis tum bellorum causâ, tum quòd ventis à prora importunè flantibus Bahiam repetere sit compulsus. Anno 1711. tenuit Lusitaniam. Post reditum Româ, obedientiæ jussu substitit Ulyssipone Goani Procuratoris munus agens: sed cum se podagrâ sentiret inutilem muneris laborioso, quòd egeret manibus, & pedibus expeditis, eo relicto, secessit Eboram, ubi post annos aliquot obdormivit in Domino.

P. Michael
Virus.

7. In Collegio Maderensi 8. Martii deseruit mortales P. Michael Virus natione Hybernus. In Lusitania junctus Societati. Scientiarum absolutis studiis missus in Madeiram insulam, ibi degebat ad vitæ finem. Modestus, ac mansuetus, viri Religiosi idea. Multus erat in contemplando res divinas. Cum Anglorum naves plurimæ illuc veniant mercaturæ causâ, vix potest explicari, quantum profuerit tum occultis Catholicis, tum à fide nostra alienis, quos re-duxit. Exemplo suo & externos, & nostros ad virtutis amorem pelexerat. Omnes cum suspexere tanquam virum DEI amicissimum.

8. Cùm aliquando exiisset ambulatum extra urbem comite alio sacerdote, accessit ad flumen. Tum ait Michaël: huc olim veni cum uno de nostris sacerdotibus, dum transimus, unus in aquam merfus, sed evasit in ripam vestitu tam sicco, ut credi non posset in flumen merfum. Interrogatum, uter fuisset? nihil respondit. Unde patebat ipsum, qui narrabat, fuisse.

9. Converterat virum hæreticum paulò antè initium morbi supremi. Quo tempore Michaël lecto est affixus, & vir ille morbo corripitur. Inter ægrotationem iniecit sermonem de Michaële: percontatus, ubi esset? responderunt, in Collegio. Quibus ille: modò eum hic inspexi multà micantem luce. Postea cognitum est, eà horâ, quâ visus esset inter splendores, ac lucis radios, de visis excessisse.

10. In Collegio divi Antonii 12. Januarii diem obiit P. Josephus Ferreira Ulyssiponenfis. Olim docens Conimbricæ Latinitatem profectus ad Indiam; deinde Macaum, & valetudinis causâ Goam. Aliquot annos excoluit regionem Salfetanam. Inde missus Ulyssiponem Procuratorem Goanum acturus. Nondum, ex quo venerat, effluxere anni duo; cùm lethalis eum febris extinxit. Arce illi, ac vividum ingenium, & ad conciones sacras promptissimum.

11. In eodem Collegio 12. Aprilis vitæ dies explevit Antonius Xaverius Coadjutor, natus ad S. Petri de Turre in Bracharenfi diocesi. Mercatori erat ab arario, ejusque bona fidelissimè administrabat. Perditis suis navibus, existimavit mercator se creditoribus satisfaciendo non esse, idcirco mærore contabuit. Heram viduam Antonius, rebus ad calculum perpensis, firmavit spe bonâ: suscepto in se tanto onere, debita solvit creditoribus, heræq; tradidit multa aureorum millia residua, quibus honestissimè vitam duceret. Illa verò, quando, inquit, tuis industriis cuncta debeo, eas pecunias, & me conjugem tibi habeto. Gratias egit, vitamque sacravit Societati JESU.

12. Nobis adscriptus, non minùs fideliter Societati, quàm dominæ servivit. Goanum Procuratorem juit tam diligenter, ut nemo magis. Illius mores integerrimi fuere. Munera, quæ per tot annos ad eum ex India sunt missa, non præbuit consanguineis, nec consumpsit in usus suos, sed habitâ Superiorum facultate vendidit, & pecuniam donavit domui, quæ Ulyssipone consurgit pro tironibus ad Indiam educandis. Ea summa excessit cruciatorum sex millia. Propterea jure merito inter domûs benefactores recenseri debet.

13. Æquissimum est meminisse Mariæ Annæ Brumiæ Pimenteliæ, quæ nos dilexit instar matris. Ulyssipone Januario mense longo senio consumpta ad immortales transivit. Multæ virtutis femina cuncta sua DEO, qui largitus erat, libentissimè reddidit. Eo in nostros ferebatur affectu, ut invidentes semper aliquo dono muneraret; ægrè habuit, si non acceptarent. Bona sua stabilia divisit inter D. Xaverii Collegium, & tironum domum. Amplas domos vendidas dedit Domui Professæ, quæ parte pretii aliquot debitis satisfecit, partem suos in usus convertit. Præterea distribui jussit inter domûs incolas aureos centum æquâ portione in singula capita. Reliquit publico carceri legatum administrandum à nostro captivorum Procuratore.

14. Duo solum ad transmarinas ivere missiones, in Sinam videlicet P. Antonius Franciscus Provana natione Sabaudus; jussu Sinensis Imperatoris Romanam venerat acturus negotium de ritibus Sinensibus: secum duxit Ludovicum Fanum adolescentem Sinensem, qui Romæ se junxit Societati, & sacris Ordinibus initiatus revertebatur cum Provana. Ventis non faventibus, coacta navis adire portum S. Catharinæ, ibique expectare navigandi opportunitatem. In navigatione obiit P. Provana.

15. Serenissimus Rex 25. Martii honore novo cumulavit nostram Societatem, nominando filia suæ Mariæ Instructorem & Confessarium P. Emma-nuelem Oliveiram Ulyssiponensem, quondam primarium Theologiæ Professorem Conimbricæ. Infans Franciscus ex agro Mourensi, ubi tempus aliquod venatu

contriverat, reperens Ulyssiponem pernoctavit in Eborensi Collegio, quod & prædæ sylvestris particeps fecit, nostrósque solitâ benevolentia admittit.

Initium ædificii Fayalensis. Ruina Portalegrensis.

16. Quam felix annus Fayalensi Collegio, cujus ædificii 17. Aprilis primus lapis positus est; tam infaustus Portalegrensi contigit. Decima Januarii collapsus fornicum duplex ordo pergulæ, quæ urgebatur ad imponendam manum supremam. Pila præcipua in operis medio, cum esset facta è lapide cæmentario, & necdum, quantum res poscebat, calx obduruisset, premente pondere, hinc inde lapide disiliente, tota corrui, ejus ruinam sequente opere desuper imposito. Illud est habitum Numinis speciale beneficium, quod vir nullus sit periclitatus. Ad vocem Magistri operum, quâ significavit instare periculum, vix erant egressi omnes, cum ruina est facta. Civitas uaverfa doluit. Episcopus dono dedit quinquaginta monetas aureas, ut erigendo collapso operi adhiberetur manus. Nequaquam territus tanto damno P. Joannes Correa Collegii Rector diligenter insudavit tum ruderibus amovendis, tum operi rursus inchoando, ac reficiendo, quod non ceciderat.

Septem Collegii Scalabitanæ.

17. Collegium Scalabitanum nonnihil molestiæ patiebatur à Comite Unensi. Nam illustrissima mater in filii sui minore ætate Collegio vendiderat majorem domestici septi partem. Filius jam adultus, etiam matre vivente, arrepta levi causâ, litem movit, causans, nullius momenti fuisse venditionem, & apud Judices evicit. Citatus Rector, ut septem dimitteret: datis pro septi incrementis solvendis fidejussoribus, Comes suo jure usus vendicavit septem 18. Novembris. Verum anno 1722. generoso, & verè regio, quo est præditus, animo, cessit nostro Collegio jus omne suum in id solum, eâ conditione, ut illic in monumentum tam insignis munificentia ponemus incisum marmoris Excellentissimæ suæ familiæ scutum gentilitium. Cum hæc scribuntur, agit summum Præfectum regni Algarbiensis, summis, infimisque evehentibus in Cœlum ejus in regendo prudentiam, integritatem, & ad quæque maxima excellentium animum.

Lis Lapensis evicta.

18. Lapensis Residencia terminavit hoc anno satis importunam litem motam ab Episcopo Lamecensi. Conabatur antistes nos dejicere ab immemoriali possessione Eremitorii Lapensis. Vix alius in Lustania locus magis frequentatur à Christi fidelibus. Idcirco censetur Residencia missio continuata propter numerum consentientium. Nec tam locus venerabilis illuc magnam partem invitavit, quam sub eo prætextu studium expiandi conscientias. Lite intentatâ, amplius noluit Episcopus nostros ibidem confessiones audire. Unde à multis annis ad præsentem, quo hæc litteris mando, ne fideles in domum suam redeant tristes, nostri sacerdotes migrant ad Visensem diocesim, cujus confinia parum distant à domo nostra, ibique sub aperta aura sedentes in faxis detergunt poenitentium animas. Etsi Episcopus causâ cecidit, tamen hæctenus flecti non potuit ad nostros sacerdotes approbandos.

Portimanesse Collegium,

19. Portimanesse Collegium 6. Martii concussum formidando terræ motu aliquot fecit laves. Crux lapidea magnæ molis è vertice propylei in tectum conjecta dissiliit. Fornices diversis locis sunt fissi. Damnum stetit intra communem timorem. Pegma Principis aræ illius templi suo loco positum. Hoc anno primum supplicatio de passibus Domini Crucem bajulantis è nostro templo Portimanesse est egressa; id omnibus volentibus, ac Domino Episcopo Josepho Pereira Lacerda, nunc S. R. E. Cardinali. Ex eodem Collegio bis, terve sacerdotes bini excurrerunt per aliquot pagos, & oppida populum edocendo, & per confessiones expiando. Idem à diversis Collegiis præstitum.

Academia Eborensis accipit Bullam Unigenitus.

20. Eborensis Academia 23. Novembris, quanto potuit apparatu, jurando testata est se complecti Bullam Clementis XI, cœptam *Unigenitus Dei filius*, eodem sensu, quo jussit eam promulgari summus Pontifex. Academia nostræ Professores imitata sunt, quotquot sacra familia habitant Eboræ. Vulgatus typis ea de re libellus admodum cultus, qui per orbem Christianum spargitur. Regebat Collegium nostrum, & Academiam P. Fructuosus Correa Brecharensis, qui omnes curat impendit, ut cuncta fierent maxima cum dignitate. Affe.

Affecutus est feliciter, nam actus omnium explevit vota. Finis pompæ impo-
situs perleganti oratione habita à P. Stephano Sequeira in artium facultate Ma-
gistro, quæ cum libello jurisjurandi tanquam ipsius pars in lucem edita.

21. In insula Madeira noster Ignatius Marius Coadjutor Transmontanus <sup>Devotio Ro-
farii.</sup> mirâ felicitate introduxit usum recitandi alternis vocibus diebus singulis tertiam
partem Rosarii, ut in majori parte sacrarum ædium urbis Funchalensis quotidie
hujusmodi obsequio honoretur Virgo sanctissima. Ex urbe manavit pia con-
suetudo in alia oppida, & insulam, quam dicunt Portum sanctum. Idem socius
fieri fecit decem Virginis Deiparæ simulacra, quæ magnâ pompâ diversis in tem-
plis locabantur. Additæ solemnes supplicationes. Res tanta digna visa est, ut
referretur ejus initium, & author, in libros fidei publicæ.

22. Anni postremâ die hymnus *Te DEum* decantatus eò magnificentiæ <sup>Hymnus Te
DEum.</sup> crevit, ut hæc in majus non videatur augeri posse. Figurato Cantu hymnum
composuit P. Christophorus Fonseca nostræ Societatis musices peritissimus. Qui
in arte erant excellentiores Ulyssipone, fassi sunt insignis Magistri opus esse.
Nec ullus fuit, qui tot choros (erant enim quindecim) manu suâ auderet mo-
derari. Necesse est visum ipsum P. Christophorum agere moderatorem in
eo templi loco, unde posset ab omnibus observari. Concursum in templo no-
stro Domus Professæ nunquam visus augustior, Reges, Infantes, Cardinalis In-
quisitor Generalis, Nuncius, Patriarcha, Legati Regum, Duces, Marchiones,
Comites, & quidquid Ulyssipone grande erat. Accessere ex aliis capita sine
numero. Studiosi nostrarum scholarum à multo tempore musicis instructi nu-
meris suo loco respondebant choris. Quidquid vocis, & instrumenti musici exqui-
situm erat Ulyssipone, in templo audiebatur. Sumptum Patriarcha sustinuit.

Annus 1720. Soc. 181.

I.

ANnis quinque secuturis, non sine consilio, summa tantum rerum capita at-
tingam; aliàs fortè, si hinc opus novum ordiri lubeat, amplius deducen-
da. Et quidem anno labente deponunt socii Lustrani pileos rotundos,
quibus hæcenus usi fuerant, & sumunt quadratos, quales habent Itali nostri.
Duodecim ad Indiam proficiscuntur, uno pauciores ad Marañoniam. Adven-
tant ex India P. Antonius Guizenrot Procurator Goanus, & P. Brolis Antonius
Brandolinus Procurator Malabarensis. Inter alias missiones duo comitati sunt
Illustrissimum Patriarcham in lustratione dicecesis. Dux Banensis, qui causâ ob-
tinendi Ducatum Averientem venit hoc anno Ulyssiponem, tributâ bonâ pe-
cuniæ summâ, benefacit Missioni Marañonensi. Fabricatur ampla domus in
prædio Eborensis Collegii dicto Castello ventoso. Molinistæ sacerdotes capti
in urbe Visensi, & puniti ab Inquisitoribus suos, suasque edocebant, nostros
Confessarios fugerent, ut detegeretur pestilens doctrina. Collegium Portuense
evincit litem magni momenti motam ab viris importunissimis contra Collegii
villam prope Durium. Stephanus Pirus janitor scholarum Conimbricensium
obiens legat sua bona nostro Collegio Eborensi, cui fidelissimè servierat. Con-
cessum ab A. R. Patre posse aperiri Gymnasia in Domo Professæ Villavissosana,
ut sit Viennæ, Pragæ, & Venetiis: sed non fuit, qui daret necessarios redditus.
Vitam perituram cum perenni commutarunt, Conimbricæ Petrus Machadus
Coadjutor, Emmanuel Madureira, sacerdos; Bracharæ P. Stanislaus Oliveira;
in Residentia Labrugensi P. Martinus Sylva.

Annus 1721. Soc. 182.

I.

Infans Dominicus Franciscus rediens Mourâ hospitatur in Eborensi Collegio,
editis in nos suæ regiæ benevolentia præclaris significationibus. Mortui
sunt, Ulyssipone P. Antonius Soufa Rector Seminarii, P. Joannes Oliveira,
P. Joannes Seco olim Principum Magister, Antonius Rodericus Coadjutor,
P. Georgius Gelartius; Romæ 11. Februarii P. Franciscus Caeiro Revisor; Eboræ
Michaël